

YẾU TỐ HƯ CẦU VÀ PHI HƯ CẦU TRONG TIỂU THUYẾT *KHÔNG PHẢI HUYỀN THOẠI* CỦA HỮU MAI

Nguyễn Thị Nga

Trường Đại học Quảng Bình

Tóm tắt. Cùng với sự phát triển của thể loại tiểu thuyết lịch sử, các yếu tố hư cầu (fiction) và phi hư cầu (non fiction) luôn được nhà văn sử dụng trong quá trình sáng tạo. Ở phạm vi bài viết, chúng tôi tập trung khảo sát sự kết hợp đan xen, thâm thấu giữa các yếu tố hư cầu và phi hư cầu đã được nhà văn thể hiện trên các phương diện trong tiểu thuyết lịch sử *Không phải huyền thoại*. Hữu Mai đã thành công trong sử dụng linh hoạt các cứ liệu lịch sử về những ngày tháng quan trọng, những địa danh, tiểu sử gia tộc, họ hàng của nhân vật lịch sử và tưởng tượng sáng tạo, những yếu tố không gian, thời gian nghệ thuật, các phương thức xây dựng điển hình hóa nhân vật để tác phẩm đủ sức thuyết phục độc giả.

Từ khóa: *tiểu thuyết lịch sử; hư cầu; phi hư cầu; chọn lựa; đan xen; linh hoạt*

Văn học nghệ thuật bắt nguồn từ cuộc sống nhưng nhà văn không hề (bỏ) sao chép y nguyên nó mà luôn sáng tạo để phản ánh hiện thực theo một cách riêng. Một nhà văn tài năng, có trách nhiệm, tâm huyết với nghề nghiệp phải là người biết tìm cách tổ chức, sáng tạo ra tác phẩm vừa sinh động vừa điển hình hơn từ những chất liệu thực tế của cuộc sống. Quá trình nhào nặn lại trên cơ sở hiện thực là cách nhà văn sử dụng phương thức hư cầu. Theo *Từ điển thuật ngữ văn học*, hư cầu là “*vận dụng trí tưởng tượng để tạo nên những nhân vật, những câu chuyện, những tác phẩm nhằm phản ánh cuộc sống và thực hiện những mục đích nghệ thuật nhất định.*” [4;153]. Đó là việc sáng tạo ra giá trị mới trên cơ sở các yếu tố như sự kiện, cảnh vật, nhân vật trong một tác phẩm theo quan niệm và cách nhìn của tác giả. Giá trị của hư cầu, phi hư cầu nằm ở tính tư tưởng, chủ đề tác phẩm và tài năng khái quát hiện thực của nhà văn. Đây là những yếu tố không thể thiếu trong sáng tạo thể loại tiểu thuyết lịch sử. Nhà nghiên cứu Trần Đình Sử cho rằng: “*Sự thật lịch sử và hư cầu đúng là hai vấn đề then chốt của tiểu thuyết lịch sử*” [7;2]. Theo ông, “*điều quan trọng ở đây là không khí lịch sử của hoàn cảnh và trung thực với một thời kỳ lịch sử cụ thể*” [7;2]. G. Lukacs, trong công trình *Tiểu thuyết lịch sử (1938)* viết: “*Tiểu thuyết lịch sử không chỉ phải đảm bảo được không khí lịch sử trong việc miêu tả hoàn cảnh, mà quan trọng hơn là miêu tả trung thực bằng nghệ thuật một thời kỳ lịch sử cụ thể*” [7;4]. Vấn đề cốt lõi của tiểu thuyết lịch sử là sáng tạo nhân vật và đời sống một thời kỳ lịch sử cụ thể. Sự kiện lịch sử - dấu ấn của một thời, là điểm mấu chốt, là yếu tố không thể thiếu đối với tiểu thuyết lịch sử. Nói như A. Duyma “*sự thật lịch sử*” chỉ là cái đỉnh để nhà văn móc lên cái áo của mình [7; 5]. Cho nên hư cầu chính là bản chất của tiểu thuyết lịch sử, thể hiện bản chất của sáng tạo nghệ thuật. Hư cầu trong tiểu thuyết lịch sử không phải là bịa đặt tùy tiện, mà là cách diễn giải mới đối với các sự kiện lịch sử đã có. Hư cầu trong tiểu thuyết lịch sử là để đạt tới giá trị chân thực của cuộc sống. Chính điều đó làm nên sức hấp dẫn đối với tiểu thuyết lịch sử.

Khi độ lùi thời gian xảy ra, cuộc chiến trôi qua hơn nửa thế kỷ, Hữu Mai đã chọn thể loại tiểu thuyết để tái tạo hiện thực. Tác giả đã xây dựng được những hình tượng nghệ thuật, “*phản ánh hiện thực đời sống ở mọi giới hạn không gian và thời gian*” [4;328] cùng với các yếu tố nghệ thuật mang

đậm đặc trung của một tác phẩm văn chương. Yếu tố hư cấu nổi rõ ở *Không phải huyền thoại* trước hết là phương thức xây dựng hình tượng không gian và thời gian nghệ thuật. Đó là một không gian không giới hạn có cả thực lẫn ảo, không gian tâm tưởng, một thời gian đan xen, dịch chuyển giữa quá khứ và hiện tại, theo mạch kể câu chuyện. Tác phẩm được mở đầu bằng cả một miền ký ức xen lẫn quá khứ, hiện tại bộn bề giữa cuộc sống như thực như mơ tạo độ mờ nhòe cần thiết để nhà văn Hữu Mai “*Phác thảo một chân dung*” văn học trong chương 1. Đến chương 2, thời gian từ một quá khứ gần (năm 2004), khi Võ Nguyên Giáp chuẩn bị hành trình “*Trở lại Điện Biên*” trên chuyến bay và rồi kết thúc bằng quá khứ xa xưa cách đây mấy chục năm về trước (những năm kháng chiến chống Pháp) trong hồi ức hồi hồi nồng nàn về một miền quê “*Những hình ảnh về Tây Bắc trong những năm chống Pháp hiện ra liên tiếp trong ký ức của ông*” [5;25]. Như tiêu đề “*Cứ đi rồi sẽ thành đường*” ở chương 3, các sự kiện, diễn biến câu chuyện lại bắt đầu từ quá khứ xa, rất xa “*cuối thập niên đầu thế kỷ trước*” [5;28]. Song bên cạnh khung nền chung đậm tính nghệ thuật của không gian thời gian hư cấu là sự đan xen thâm thấu của nhiều yếu tố phi hư cấu. Chẳng hạn: sự hiện diện của kiểu không gian thiên nhiên vũ trụ, không gian chiến trận với vô vàn những địa danh (Phay Khắt, Nà Ngần, Mường Thanh, Hồng Cúm, Him Lam, Đồi A1, Đồi Độc lập, Đồi Bản Kéo, Lòng chảo Điện Biên, Bắc Cạn, Cao Bằng, Lạng Sơn, Tuyên Quang, Thái Nguyên, Lai Châu, Nà Sản...) đều được hiện hình trong tiểu thuyết. Những địa danh đó mang đậm chứng tích lịch sử vừa cụ thể chân thật mà oai hùng. Những chi tiết thời gian về ngày, tháng cụ thể xác thực được nhà văn lặp đi lặp lại trong tiểu thuyết: Ngày ký “*Hiệp định sơ bộ 6 tháng 3 năm 1946 tại Paris*” [5;33]; ngày ký “*Tạm ước 14 tháng 9 năm 1946 với Moutet đôi bên tạm gác lại những vấn đề đang tranh chấp để tiếp tục họp bàn vào đầu năm 1947*” [5;37], “*Ngày 16 tháng 12 năm 1946, Morliere liền gửi cho chính phủ ta hai tối hậu thư*”, [5;47] hoặc “*Lệnh nổ súng lúc 20 giờ ngày 19 tháng 12 năm 1946*” [5;47], Cuộc họp mở rộng của Đảng ủy, ban chỉ huy chiến dịch ở Thảm Púa “*ngày 14 tháng 1 năm 1954 để phổ biến kế hoạch tiến công Tập đoàn cứ điểm Điện Biên Phủ*” [5;279]. Những chi tiết này được tác giả rút ra từ các tác phẩm hồi ký *Chiến đấu trong vòng vây, Đường tới Điện Biên Phủ, Điện Biên Phủ - Điểm hẹn lịch sử* đã từng được công bố. Ở đây yếu tố phi hư cấu sử dụng nhiều đến nỗi ta tưởng tiểu thuyết gần như song trùng với lịch sử chiến đấu chống giặc ngoại xâm của dân tộc. Nhờ phương thức sử dụng yếu tố phi hư cấu, nhà văn đã dẫn người đọc đến với *Không phải huyền thoại* chân thật, tự nhiên như chính cuộc đời và cảm nhận nó thật như một câu chuyện sử học. Cứ thế những năm tháng hào hùng của cả dân tộc chống giặc ngoại xâm sống dậy, rạo rức, nồng nàn. Người đọc như cùng trào dâng cảm xúc hừng hực, bồi hồi với những con người trong cuộc chiến khi đến với những chi tiết: Ngày “*thành lập đội Việt Nam tuyên truyền Giải phóng quân 22 tháng 12 năm 1944*” [5;42]; hoặc “*Lệnh nổ súng lúc 20g ngày 19 tháng 12 năm 1946*” [5;47], hay “*Sáng ngày mùng 7 tháng 5 năm 1954, lá cờ Quyết chiến Quyết thắng tung bay trên cao điểm A1 báo hiệu giờ tàn của cứ điểm*” [5;528]. Với người Việt, những ngày, tháng lịch sử này là niềm vinh dự, tự hào thiêng liêng vô hạn, đã ăn sâu trong tâm khảm bao thế hệ mà chẳng cần phải lật giở một trang sử nào.

Nếu ở hai chương đầu, yếu tố hư cấu trội hơn hẳn át yếu tố phi hư cấu thì từ chương 3 đến chương 30 yếu tố phi hư cấu chiếm một mật độ khá dày đặc. Gần như mỗi sự kiện lịch sử trong kháng chiến chống Pháp của dân tộc liên quan trận Điện Biên Phủ đều được nhà văn tái tạo một cách có dụng ý nghệ thuật. Đó là kiểu vận dụng khá tinh tế các yếu tố phi hư cấu như một thủ pháp nghệ thuật để nhà văn phản ánh chiến trận với tất cả những biến cố, hành động, tính cách, số phận các nhân vật lịch sử hiện lên rõ mồn một trước mắt người đọc.

Một điểm khác hẳn định tài năng nghệ thuật của Hữu Mai chính là vận dụng hài hòa các yếu tố hư cấu và phi hư cấu để xây dựng hình tượng nhân vật lịch sử trong tiểu thuyết. Cách xây dựng hình tượng nhân vật Võ Nguyên Giáp của Hữu Mai cũng khá đặc sắc. Bám sát đặc trưng thể loại, Hữu Mai đã dựng được nhân vật “anh Văn” - Tổng chỉ huy là một “con người ném trái, tư duy, chịu khổ đau, dần vật của cuộc đời” [4; 330]. Đặc điểm nổi bật nhất của tiểu thuyết là “cái nhìn cuộc sống từ góc độ đời tư” [4;290]. Yếu tố đời tư về tuổi tác, gia tộc, họ hàng, gia cảnh, tên vợ tên con của nhân vật trung tâm trong tác phẩm cũng là tên thật ngoài đời “Chị Bích Hà cũng ở trong phòng đi ra. Khác với mọi lần đôi mắt chị lộ vẻ ưu tư” [5;11] hay “Ông hỏi Hồng Nam, người con trai thứ hai, đã qua lại Điện Biên Phủ nhiều lần” [5;26] được tác giả giới thiệu đan xen trong tiểu thuyết khá rõ ở các chương đầu và chương cuối. Trong 569 trang tiểu thuyết, nhiều yếu tố phi hư cấu đã thâm thấu, xen kẽ cùng yếu tố hư cấu để làm nổi rõ hình tượng nhân vật Võ Nguyên Giáp. Trong khi thể loại tiểu thuyết, khả năng hư cấu nghệ thuật cao ở phương thức xây dựng hình tượng nhân vật thì nhà văn Hữu Mai “Phác thảo một chân dung” đại tướng chân thật như con người ngoài đời. Bằng cách kết hợp đan xen các yếu tố hư cấu và phi hư cấu trong cách xây dựng nhân vật, tác giả đã giúp người đọc cảm nhận về sự chân thật rõ nét, sâu sắc vừa hấp dẫn vừa cụ thể như một cuốn phim quay chậm. Nhân vật được dựng lại là “con người cụ thể được miêu tả rõ” từ tên gọi, nghề nghiệp, những đặc điểm riêng, tính cách, hành động... Ở ngoài đời, Bác Hồ từng đặt tên Văn cho người cầm quân họ Võ. Trong tác phẩm, nhà văn cũng để nhân vật hiển hiện bằng cái tên thân thương gần gũi, dễ mến ấy: chú Văn: “Bác nói: Chú Văn công tác rất tốt”; “Việc này trao cho chú Văn. Chú Văn có làm được không?” [5;14]. Có lẽ, với Bác Hồ người cầm quân cần song toàn cả “võ” lẫn “văn”! Cách đặt tên của Người cũng hàm một lời nhắc nhở về trách nhiệm và phẩm chất không thể thiếu ở một vị tướng. Nhân vật Đại tướng của Hữu Mai hiện rõ nét đẹp từ phẩm chất, tính cách, hành động, tài năng, trí tuệ... của một con người góp phần làm nên lịch sử oai hùng của dân tộc. Điều đó còn được minh chứng rõ nét qua lời nhận xét của những người thật, việc thật ngoài đời. Đáng về tính cách, phẩm chất của nhân vật - nhà quân sự họ Võ được dựng qua cái nhìn của John Kennedy (con trai của Tổng thống Kennedy). John Kennedy nhận xét: “người đàn ông như bác chú bác có đôi mắt sâu và nụ cười hiền từ” [5; 566]. Nụ cười đó, đôi mắt sâu này của hình tượng nhân vật cứ hiển hiện rõ nét qua từng trang tiểu thuyết. “Anh Văn từ trong phòng đi ra. Anh vẫn mặc quân phục. Nụ cười tươi làm bộ mặt anh rạng rỡ” [5;10], “Ông xuất hiện trên trang nhất với nụ cười tươi và câu trả lời” [5;19]. Một nữ ký giả nước ngoài làm việc với ông từng nhận xét “Chưa bao giờ tôi nhìn thấy một đôi mắt đẹp như vậy” [5;20]. Từ những cứ liệu cụ thể xác thực đó, nhà văn vận dụng kết hợp đan xen với yếu tố hư cấu để xây dựng hình tượng nhân vật điển hình hơn qua dáng vẻ bên ngoài hẳn in nét nhân hậu và chú trọng điểm nhấn ở đôi mắt sâu. Đôi mắt chính là cửa sổ tâm hồn, ẩn chứa cái hồn, cái tinh tế, cái thâm trầm và trí tuệ anh minh sắc sảo của một nhà quân sự tài ba. Trong tiểu thuyết, ta lại thường xuyên bắt gặp hình tượng nhân vật với những đêm mất ngủ cứ lặp đi, lặp lại trước thăng trầm của cuộc chiến như một phép tu từ đặc sắc trong sáng tạo của nhà văn. Người đọc cũng từng cảm động đến trào nước mắt khi chứng kiến bao nhiêu lần đôi mắt ấy cứ như sâu thêm sau mỗi lần phải chong mắt trước những căng thẳng, bản khoản đầu mỗi trận tiến công “Đêm 25 tháng 1 năm 1954, anh không sao chợp mắt. Đầu đau nhức” [5; 276]. Hay “Chỉ huy trưởng thức suốt đêm giao thừa theo dõi việc kéo pháo ra” [5; 503]. Có khi “phải đến hơn 10 đêm anh không hề chợp mắt” bởi bao nhiêu câu hỏi đặt ra, rồi trăn trở, day dứt, suy tư về cuộc chiến đấu phía trước. Là người chỉ huy, Đại tướng Võ Nguyên Giáp không thể đánh cược sinh mệnh của đồng đội trước quân thù mạnh hơn ta gấp bội lần và phải tìm cách làm sao giành thắng lợi mà ít tổn xương máu

nhất. Và có lẽ vì thế mà “*Những người ở sở thấy bộ mặt của chỉ huy trưởng võ đi. Anh lại tiếp tục những đêm không ngủ*” [5; 461]. Điều trăn trở lớn nhất lúc này không chỉ vì lời dặn của Cụ Hồ “*chiến dịch này cực kỳ quan trọng, chỉ được đánh thắng, không chắc thắng thì không đánh*”, mà còn vì trách nhiệm nổi lo trước xương máu của chiến sĩ. Nhân cách và tài năng ấy, từng được các tướng lĩnh trân trọng, tôn vinh “*ông là tư lệnh của các tư lệnh, chính ủy của các chính ủy. Ông đứng vững trên vị trí Tổng tư lệnh liên tục 30 năm, hạ đo ván 7 tướng lĩnh đứng đầu của Pháp và 3 tướng lĩnh đứng đầu của Hoa Kỳ, tài năng ấy thật phi thường, khó ai có thể so sánh*” (Trần Văn Trà). Chúng ta biết biên độ của hư cấu trong tiểu thuyết là không giới hạn nhưng hư cấu để hướng đến sự thật chính là cách Hữu Mai chọn để xây dựng hình tượng nhân vật Võ Nguyên Giáp. Ông luôn coi trọng đề cao yếu tố phi hư cấu trong sự đan xen một cách hài hòa, xuyên thấu, thâm thấu cùng yếu tố hư cấu để làm “*rõ hơn một số sự thật, xóa bỏ những huyền thoại không nên có về những sự kiện có thật, những con người có thật đã làm nên lịch sử.*”[5;17] như nhà văn đã từng tâm sự.

Hữu Mai tập trung xây dựng hình tượng nhân vật Võ Nguyên Giáp. Mỗi chương trong *Không phải huyền thoại* chính là một phương diện, mỗi góc quay của những thước phim tư liệu về cuộc đời, chí hướng, tính cách, tài năng của Đại tướng. Nó như những mảnh tranh ghép được xây dựng từ bức chân dung nhận vật. Đó là những bức tranh miêu tả con người, cảnh đời, chiến trường, những suy niệm trầm tư thế sự. Trong tác phẩm, nhân vật chính hiện lên là một hình tượng văn học bao quát được tâm vóc nhân vật lịch sử vừa dung dị đời thường vừa đầy kỳ tích như huyền thoại. Yếu tố hư cấu hiện rõ nhất là lúc tác giả đặt nhân vật giữa vòng xoay nghiệt ngã của cuộc chiến với đầy đủ các gam màu cuộc sống: trắng - đen, sống - chết, vui - buồn, sung sướng - đau khổ lẫn lộn để khắc họa thành công số phận cá nhân. Từ đó bản ngã, nhân cách, đức độ, tài năng của nhân vật Võ Nguyên Giáp được khẳng định một cách đầy thuyết phục. Cách gọi tên chương của Hữu Mai cũng thể hiện rõ sự kết hợp hài hòa giữa yếu tố hư cấu và phi hư cấu. Yếu tố phi hư cấu trong ý tưởng bắt đầu ở con số 0, nhưng người ta “*Cứ đi rồi sẽ thành đường*” và cách đặt tên các chương lấy từ những sự kiện lịch sử, từ trong điểm mấu chốt của một hoạt động chiến dịch. Cách sắp xếp các chương đầy sáng tạo, tác giả đã hư cấu trên nền của phi hư cấu để hướng người đọc đến sự thật lịch sử “*Trùng độc chiến*”, “*Quân tiên phong*”, “*Huân lệnh đặc biệt*”, “*Bước ngoặt*”, “*Đánh điểm diệt viện*”, “*Chuyển hướng*”, “*Báo tiếp*”, “*Mất mục tiêu*”, “*Hướng chính là Tây Bắc*”, “*Bàn cờ chiến lược*” và trên cơ sở các hoạt động “*Trở lại Điện Biên*”, “*Kéo pháo vào, kéo pháo ra*”, “*Tiếng hát*”, “*Chọn cách đánh*”, “*Trận địa chiến hào*”, “*Marathon mùa xuân*”, “*Phép thử Him Lam*”, “*Chiến hào đi*”, “*Trận chiến sân bay*”, “*Đột tiến công cuối cùng*”.

Yếu tố phi hư cấu còn thể hiện rõ trong tiểu thuyết khi xuất hiện nhiều tên tuổi các nhân vật lịch sử từng tham gia lãnh đạo cuộc kháng chiến như: Bác Hồ, Trường Chinh, Phạm Văn Đồng, hoặc trực tiếp chỉ huy chiến dịch ở vị trí tư lệnh quân sự (Vương Thừa Vũ, Hoàng Văn Thái, Nguyễn Sơn, Lê Trọng Tấn, Lê Quảng Ba, Đào Văn Trường, Nam Long, Quang Trung, Cao Văn Khánh); hay vị trí chính ủy (Chu Huy Mân, Trần Độ, Phạm Ngọc Mậu, Lê Vinh Quốc) đều là những tên thật, người thật ở ngoài đời từng giữ những trọng trách như thế. Ngay cả phía đối phương, những tướng tá của giặc như: Morliere, D Argenlieu, Valluy, Bolaert, Blezot, Revers, Alessandry, De Lattre, Navarre, Cogne, Gilles, Dechaux, Masson, Castries... lịch sử cũng từng ghi, họ đã đến Việt Nam tham gia cuộc chiến, đều được hiện diện trong tác phẩm như những minh chứng hùng hồn cho việc nhà văn sử dụng một mật độ dày đặc các yếu tố phi hư cấu khi sáng tạo.

Đặt trong mối tổng hòa kết cấu thời gian các chương ở tiểu thuyết lại là cách hư cấu đặc sắc của nhà văn. Nếu mở đầu tác phẩm bằng cách làm sống dậy một hồi ức từ quá khứ gần, rất gần “*Một tối*

mùa đông năm 1970” [5;10] các nhân vật và sự kiện hiện diện trong tác phẩm theo dòng kể dịch chuyển dần đến quá khứ xa hơn, rồi quay ngược về như đang sống cùng hiện tại (tháng 5 năm 2004, ông cùng gia đình về Điện Biên dự lễ kỷ niệm chiến thắng). Ở đây người kể chuyện đã kể lại toàn bộ chiến dịch lịch sử Điện Biên Phủ theo hồi ức nhân vật trên một chuyến bay. Xuyên dần theo thời gian, quá khứ xa, rất xa dịch chuyển lùi về quá khứ gần cho đến “*Đợt tiến công cuối cùng*” giành thắng lợi ở trận chiến Điện Biên Phủ năm xưa và cảnh sau 50 năm ông trở lại với hình ảnh “*Chiếc máy bay lượn vòng trên thung lũng Mường Thanh*”. Có thể nói toàn bộ tiểu thuyết như được hình dung trong hồi ức của nhân vật trên một chuyến bay từ Hà Nội về Điện Biên Phủ (tháng 5 năm 2004). Cứ thế 31 chương của tiểu thuyết luôn có sự hoán đổi, chuyển dịch, luân phiên, xen kẽ các yếu tố hư cấu, phi hư cấu góp phần tạo nên một cấu trúc không gian, thời gian đa tầng, đa sắc cho tác phẩm.

Đọc *Không phải huyền thoại*, chúng ta cảm nhận rõ nét hơn về người trần thuật đang chứng kiến câu chuyện và kể lại. Tài năng của Hữu Mai thể hiện rõ ở chỗ đã xây dựng được hình tượng người trần thuật tinh tường, có năng lực nhạy bén, phán xét thông minh sắc sảo, không hề làm sự thật lịch sử bị lu mờ, ẩn khuất. Sức hấp dẫn của tiểu thuyết chính là sức hấp dẫn của sự đan dệt, trộn hòa khéo léo các yếu tố hư cấu và phi hư cấu. Hư cấu để nâng tầm cho phi hư cấu (và ngược lại), nó còn giúp người đọc cảm nhận sắc nét hơn, thật hơn một sự thật lịch sử về cuộc chiến “*vang dội năm châu, chấn động địa cầu*” của dân tộc.

Cuối chương 1, lời người kể chuyện nhập thân vào nhân vật tôi - hình tượng tác giả, để bộc lộ cái chân, bộc lộ rõ tính phi hư cấu trong văn chương “*Tôi đã dành hàng chục năm giúp anh viết những tập hồi ức về kháng chiến chống Pháp...Tôi không mong mang lại cho người đọc những điều mới lạ, chỉ muốn làm rõ hơn một số sự thật để xóa bỏ những huyền thoại không nên có về những sự kiện có thật, những con người có thật đã làm nên lịch sử.*” [5;17]. Sự thật đã minh chứng điều đó. Nhà văn Hữu Mai từng khẳng định: “*Tôi đã dành trọn hai mươi năm để giúp anh Văn viết ba tập: Chiến đấu trong vòng vây, Đường tới Điện Biên Phủ, Điện Biên Phủ - Điểm hẹn lịch sử*”. Trước đây, nói về điều này trong một bài viết, cố nhà thơ Phạm Tiến Duật nhấn mạnh “*Mọi người coi Hữu Mai là bí thư riêng về văn học cho Đại tướng Võ Nguyên Giáp*”. Có lẽ quá trình giúp Đại tướng hoàn thành những cuốn hồi ký, những cứ liệu lịch sử đã ăn sâu vào tiềm thức để nhà văn viết tiểu thuyết. Chính vì thế sức hấp dẫn ở tiểu thuyết càng cao nhờ những nét đời chân thực ấy quyện xen, dệt đan trong tác phẩm. Sự gia tăng tích cực các yếu tố phi hư cấu làm cho tiểu thuyết nghiêng về phía sự thật lịch sử. Bằng cách ấy, tác giả đã gửi gắm được thông điệp nghệ thuật mang ý nghĩa triết lý nhân sinh.

Nhà văn Hữu Mai đã dựa vào những cứ liệu lịch sử để sáng tạo nên một thiên tiểu thuyết. Bằng hệ thống các yếu tố nghệ thuật giàu tính sự thật, nhà văn đã dựng được bức tượng đài về nhân vật lịch sử - Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Ông không phải huyền thoại, mà là con người bình thường rất thật và đã lập nên kỳ tích vang dội như huyền thoại. Tư tưởng của nhà văn cũng thể hiện khá rõ trong cách đặt tên đề cho tác phẩm *Không phải huyền thoại* mà là một sự thật lịch sử. Ngay cách đặt tên đề ấy cũng thể hiện rõ hiệu quả tính chân thực, sự tôn trọng lịch sử của nhà văn. Đó là một thời kỳ đánh giặc giữ nước giành thắng lợi của cả dân tộc dưới sự chỉ huy của một vị tướng lừng danh. Nó đòi hỏi người viết phải linh hoạt, sáng tạo trong sử dụng yếu tố hư cấu sao cho hợp lý đủ sức thuyết phục độc giả. Nhờ thế đã góp phần mở ra khuynh hướng đối thoại đa chiều cho thể loại tiểu thuyết lịch sử. Trong *Không phải huyền thoại*, có thể nói tác giả tương tượng hư cấu từ nền các sự kiện lịch sử để tác phẩm vượt ra khỏi khuôn khổ một biên niên sử và đứng vững trên tư cách cuốn tiểu thuyết vừa mượt mà, tinh tế ở câu chữ vừa cô đọng, sắc sảo ở cách lập luận./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đặng Anh Đào tuyển chọn và giới thiệu (2012) *Võ Nguyên Giáp – Qua lời kể của những người thân*, Nxb Văn hóa – Văn nghệ, Hà Nội.
- [2] Đại tướng Võ Nguyên Giáp (1999) *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội.
- [3] Đại tướng Võ Nguyên Giáp (2006) *Nghiên cứu học tập và làm theo tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội.
- [4] Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Phi (đồng chủ biên) (2006) *Từ điển thuật ngữ văn học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [5] Hữu Mai (2013) *Không phải huyền thoại* (tiểu thuyết lịch sử), Nxb Trẻ, Hà Nội.
- [6] Đại tá Trần Trọng Trung (2010) *Võ Nguyên Giáp - Danh tướng thời đại Hồ Chí Minh*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội
- [7] Trần Đình Sử (2012) Suy nghĩ về lịch sử và tiểu thuyết lịch sử, <http://vanvn.net/news/12/2520>

FICTION AND NON-FICTION ELEMENTS IN THE NOVEL “IT’S NOT LEGEND” OF HUU MAI

Abstract. Along with the development of the genres, the elements of fiction and nonfiction have been frequently used in the creative process by writers. When studying the novel "It's not a myth", we focus on investigating and discussing the combination, the mixture as well as the osmosis of fiction and nonfiction elements, which have been expressed in many aspects to reflect the reality of the nation's heroic period against aggression in Dien Bien Phu historical victory.